

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

El comportament de la fusta i de l'arbre com a paradigma escultòric: estudi d'una mostra dels escultors que treballen amb tronc o amb biga a l'Estat espanyol (1959-1987)

Juan Antonio Valle Martí

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

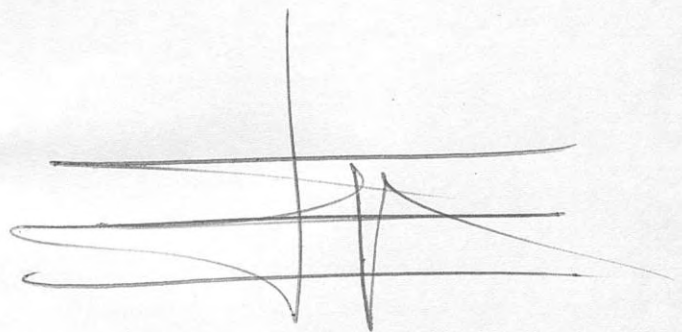
ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

EL COMPORTAMENT DE LA FUSTA I DE L'ARBRE

COM A PARADIGMA ESCULTÒRIC:

ESTUDI D'UNA MOSTRA DELS ESCULTORS QUE TREBALLEN
AMB TRONC O AMB BIGA A L'ESTAT ESPANYOL (1959-1987).

TESI DOCTORAL REALITZADA PER JUAN ANTONIO VALLE MARTÍ.

DIRIGIDA PEL DOCTOR JOAN MAYNÉ I TORRAS.

DEPARTAMENT D'ESTRUCTURA DE LA IMATGE I L'ENTORN.

FACULTAT DE BELLES ARTS.

UNIVERSITAT DE BARCELONA.

PER A TOTS ELS QUE M'HAN AJUDAT.

BARCELONA, OCTUBRE 1988.

孟子曰

牛山之木嘗美矣

以其郊於大國斧斤伐之
可以爲美乎

人見其濯濯也

以爲未嘗有林焉

此豈山之性也哉

Els arbres de Ox Hill van ser esplèndids en el seu temps.

Estan situats a la frontera del Gran Estat, van ser tallats amb destrals i pics.

Podrem conservar la seva bellesa?

Mencius.

PRIMER TOM.

INTRODUCCION

PRIMERA PARTE

En el presente trabajo se ha tratado de

establecer la relación entre el concepto de la

la idea de la unidad y la idea de la

la idea de la unidad y la idea de la

la idea de la unidad y la idea de la

SEGUNDA PARTE

En esta segunda parte se ha tratado de

la idea de la unidad y la idea de la

INTRODUCCIÓ.

INTRODUCCIÓ

ELECCIÓ DEL TEMA.

En el llibre de Herbert Read, "La escultura moderna", trobem una llista de quinze obres importants, realitzades per mostrar l'evolució cronològica del vitalisme d'aquesta escultura (Read, H. LA ESCULTURA MODERNA. Ed. Hermes, México 1964. pàg. 226-228). El primer que podem constatar, observant el conjunt dels exemples, és l'absència d'escultures realitzades amb fusta.

Són múltiples els tractadistes de l'escultura d'aquest segle que destaquen el protagonisme exercit pels metalls, especialment pel ferro, i la relegació a un segon terme de les matèries clàssiques o tradicionals, sense que, fins al moment, aquestes hagin perdut totalment el seu interès. L'autor esmentat també comparteix aquesta idea.

Això que és evident, ens ha fet plantejar moltes preguntes, la concreció de les quals (en el tema general que enquadra la nostra tesi: la pràctica escultòrica al voltant de la fusta) té, com a fons comú, el desig de conèixer la veritable magnitud i repercussió de l'ús de la fusta.

La dificultat per a obtenir una resposta immediata, atès la inexistència de bibliografia específica que pugui satisfer la curiositat inicial, ens ha adreçat a una recerca més àmplia.

MOTIVACIONS PERSONALS.

Aquesta recerca s'estableix des d'una perspectiva personal. El punt de partida es situa en la necessitat de conèixer i d'ampliar la informació sobre el panorama de l'escultura, entesa aquesta, amb tota l'amplitud actual com un exercici obert (no reduïble al concepte tradicional), i més concretament sobre un tipus d'escultura que fa servir materials íntimament relacionats amb el procés de la seva història.

La preocupació per la matèria està relacionada amb l'activitat escul-

tòrica de l'autor d'aquesta tesi, la qual està centrada especialment en les proposicions de la fusta. Ens cal aclarir que l'interès per la fusta està fonamentat, tant en les peculiaritats intrínseques d'aquesta matèria, com en les de caire extrínsec, generalment relacionades amb l'ús tradicional d'aquesta. El conjunt de les peculiaritats és el que hem denominat comportaments propis.

Per situar amb major precisió aquest terme, direm que els comportaments propis de cada matèria, i en aquest cas de la fusta, es donen en virtut de cada entorn; és a dir, a partir de la relació que s'estableix entre l'home i el medi per un costat i, entre els diferents components del medi, per un altre; per exemple, la relació entre l'arbre i el medi.

PROPOSTA D'INVESTIGACIÓ.

Freqüentment els escultors parlen tot emprant termes com "el llenguatge de la matèria" o "el respecte per la naturalesa dels materials". Això passa especialment a una part dels escultors nascuts en la primera meitat del segle, encara que també fan servir aquestes paraules altres escultors més joves.

Generalment, es parla de matèries i no de materials, en considerar que les matèries tenen un pes específic originat pel que hem anomenat comportaments propis i la seva utilització històrica, mentre que als materials els manca aquesta peculiaritat històrica: són generalment novedosos, molts d'ells d'origen industrial, i s'han incorporat a la pràctica escultòrica recentment.

Diversos autors atribueixen a Brancusi l'origen de la proposta que estableix el respecte per les propietats de la matèria com a una característica de l'escultura moderna. Són molts els escultors que han partit d'aquest principi i han continuat elaborant el llenguatge de la matèria com un recurs escultòric, fins a l'actualitat.

La proposta d'investigació parteix d'aquesta filosofia en què es considera la matèria com un agent, més que com un pacient; és a dir, com una entitat capaç de manifestar les seves peculiaritats.

Pressuposem que, quan l'escultor escull la matèria amb un planteja-

ment similar a l'exposat en el paràgraf anterior, és perquè ja té una actitud d'estima cap a ella, en la mesura que intenta valorar la peculiar idiosincràsia del suport escollit. Per tant, es considera que l'elecció de la matèria ja condiona, o ve condicionada (indistintament) pel propòsit inicial, per la disposició vers l'escultura, pel món referencial, pel mètode de treball, pels procediments, i pels resultats.

En la nostra recerca, i amb el fi de concretar més, hem delimitat la hipòtesi de treball de la següent manera:

La utilització de la fusta en la pràctica escultòrica, des de la perspectiva del comportament, pressuposa l'assumpció del pes cultural i tradicional que ha acumulat aquesta matèria al llarg de la seva història; hi destaquen tres aspectes fonamentals: la percepció plàstica de la natura i de l'arbre; la participació dels components simbòlics, tradicionals o primitius implícits en les societats primàries i arcaïques; i el contacte directe amb la matèria, amb la conseqüent aplicació dels procediments artesanals.

En la proposta inicial d'aquesta tesi tenim en compte el matís temporal regressiu que comporta aquesta pràctica, en la mesura que s'hi recullen aspectes derivats d'una dinàmica obsoleta, generalment relacionada amb cultures de tecnologia rudimentària i que tenen un contacte directe amb la natura.

DELIMITACIÓ DEL PROBLEMA.

Dins el tema escollit centrem la nostra recerca en la utilització del tronc i de la biga, conscients que són dos estats de la fusta pròxims a la situació originària de l'arbre.

El tronc i la biga manifesten amb autenticitat les seves propietats formals i estructurals, al mateix temps que mostren les diferències.

No pretenem ser estrictes amb la delimitació, admetent alguns casos particulars que són a la frontera del concepte de tronc o de biga, com els casos en què el tronc perd l'aspecte massiu, per convertir-se en branca, o la biga perd la propietat lineal i estructural, per convertir-se en fusta, sempre i quan es tinguin presents alguns dels apartats de la hi-

pòtesi.

En la nostra investigació delimitem igualment el problema reduint l'espai geogràfic a l'Estat espanyol, amb la pretensió d'obtenir un coneixement global. Dins l'Estat espanyol, el tema mateix ens ha permès definir millor els límits geogràfics. Hem concentrat la major part del nostre esforç en la zona nord, i hem agrupat els escultors en comunitats autònomes. Fonamentem aquesta estructura en considerar que les raons de tipus polític incideixen en el desenvolupament artístic (una gran part de les iniciatives culturals han estat centralitzades, en els darrers anys, per les institucions autonòmiques, i una mostra prou àmplia dels escultors ha seguit una evolució paral·lela a la consolidació d'aquestes entitats).

El País Basc, Galícia i Catalunya són els tres llocs on es concentra la major part dels artistes relacionats amb el tema i, per tant, constitueixen els àmbits geogràfics principals.

El criteri d'exhauribilitat no s'ha considerat imprescindible per obtenir els coneixements globals desitjats. Això no obstant, l'amplitud de la mostra d'escultors entrevistats i estudiats és considerablement superior al nombre restant. Hem entrevistat tots els escultors que, sota la nostra visió personal, hem considerat de capital importància en la recerca i hem deixat de banda altres que, per raons diverses, ens ha estat difícil la seva localització o no han tingut interès a col·laborar. De totes maneres, hem d'aclarir que aquestes mancances no són significatives, al mateix temps que la seva absència no altera el propòsit inicial, ni la validesa global dels resultats obtinguts.

En el decurs de la investigació hem escollit tres representants de la generació nascuda entre el final del primer quart del segle XX i el principi del segon quart, amb la intenció d'incidir amb major profunditat en el seu estudi. El motiu d'aquesta elecció ha estat l'especial interès de les seves propostes, considerades com a exemplars i diferenciades en el concepte i en el tractament de la biga o el tronc.

Els tres escultors pertanyen al País Basc i són Eduardo Chillida, Remigio Mendiburu i Néstor Basterretxea.

També hem estudiat amb deteniment altres escultors que hem entrevistat, encara que de forma més general que els anteriors, remarcant especialment aquells aspectes que hem considerat importants des de la

nostra òptica o des de la situació actual de l'art.

Hi ha un tercer grup d'escultors, dels quals presentem sols l'entrevista i el recull fotogràfic, amb la intenció de mostrar una visió més aproximada del panorama existent en l'Estat espanyol. En aquest grup hem inclòs, a part d'aquells amb qui hem contactat personalment, altres com Agustín Ibarrola que no ha acceptat l'entrevista, cosa que ha justificat amb la reivindicació dels drets docents dels no titulats front a les institucions universitàries; també és el cas dels escultors andalusos, que, després d'haver tingut uns primers contactes personals, no han cregut necessari anar més enllà.

Finalment hem proposat un exemple diferent per insistir en els aspectes més significatius del procés personal i de la relació de l'escultor amb l'entorn. L'exemple escollit és l'autor mateix d'aquesta tesi, ja que tot el seu procés escultòric és l'origen de la preocupació per aquest tema.

Pel que fa a la limitació temporal hem pres com a referència dues dates. La primera, 1959, de caràcter històric, està justificada amb les primeres utilitzacions de la biga. Chillida, al País Basc, inicià amb l'escultura "Abesti Gogora IV" el desenvolupament d'aquesta pràctica, un any després que Oteiza afirmés que l'art contemporani conclouia experimentalment.

Són escassos els escultors espanyols que van treballar la fusta anteriorment, tenint present els aspectes relacionats amb el comportament que li és propi. Citarem entre aquests el canari Plácido Fleitas o el madrileny Ángel Ferrant. El basc Alberdi també ho havia fet, sota la influència de Henry Moore en Anglaterra.

La segona data, 1987, és el límit més pròxim que ens permet incloure en aquesta recerca el treball realitzat per les generacions més joves.

Hem cregut que la seva inclusió era fonamental, ja que a partir de 1980 hi ha una revitalització de l'ús de la fusta, provocada per les darreres generacions.

METODOLOGIA.

El motiu principal d'aquest tema ha estat l'afany de documentació, per tant la compilació de dades és l'eix al voltant del qual hem sistematitzat les pautes del treball.

En l'estudi dels diferents artistes no hem pretès aportar la visió de l'autor, sinó de destacar tots aquells aspectes que s'han considerat importants per al tema, al mateix temps que hem inclòs una gran part de les opinions recollides. És aquesta la raó de l'ús exhaustiu de cites i notes. (En la selecció d'aquestes han tingut preferència les opinions de l'escultor mateix quan ha estat possible).

Hem volgut igualment recollir documentació gràfica, de manera que això aportés un discurs paral·lel i complementari al sistema de cites.

Des d'un principi se li ha donat a l'ordenació gràfica un valor autònom, encara que s'ha procurat en la mesura del que és possible coordinar els dos discursos.

El conjunt d'imatges i de cites s'ha ordenat de forma que la seva lectura ens permetés esbrinar la relació existent entre la matèria escollida i la proposició implícita en el seu ús; és a dir, la nostra hipòtesi inicial.

Per a l'organització i l'estudi del conjunt dels escultors hem recorregut al marc institucional i geogràfic, hem exposat algunes de les característiques que defineixen la peculiaritat de cada grup, després de veure l'evolució històrica de l'escultura al País Basc, a Galícia i a Catalunya.

Els aspectes temporals han estat presents també en l'agrupament dels artistes en diferents generacions.

S'ha acudit a l'ordre alfabètic per a la presentació, prescindint de qualsevol altra valoració.

En l'anàlisi particularitzada de cada escultor ens hem fixat en el moment històrico-artístic en què s'inscriu la seva activitat, així com en altres aspectes del seu entorn que van ser significatius o hagin incidit clarament en l'evolució personal.

No s'ha aprofundit en la relació particular de l'escultor amb el seu entorn, a causa de l'amplitud del tema, encara que en considerar-la molt important s'ha proposat com a exemple un recorregut més ampli en la part final de la tesi (Relació home-entorn en la comarca dels Ports).

El mètode de treball que ens permet descobrir la relació existent entre l'escultura realitzada amb tronc o amb biga i els fenòmens que comporta, l'hem definit a través de l'evolució escultòrica de cada un dels artistes estudiats, tenint en compte l'ús de la fusta i de les altres matèries.

També forma part d'aquest mètode, l'anàlisi dels temes i del món referencial, així com de l'actitud i dels plantejaments personals amb què s'expressa la disposició de cada escultor respecte a l'escultura.

Els aspectes de contacte directe i indirecte amb la matèria (l'obtenció, la manipulació, el tractament, les tècniques, els procediments i el mètode personal de treball) també s'han inclòs en l'esquema emprat en l'estudi.

LES FONTS.

En una tesi de compilació són de molta importància les fonts de primera mà, és a dir, en aquest cas, les escultures localitzades a través d'exposicions fetes a galeries i fires, com la de "Arco", a Madrid, o de "Interarte", a València, o la de "Escultura al carrer", a Tàrraga. També cal considerar l'aportació dels museus ("San Telmo", a Sant Sebastià; Museu de Belles Arts de Bilbao, Museu d'Art de Vitòria, Museu d'Art Abstracte de Conca, Museu de Vilafamés, Museu d'Art Modern de Barcelona) i principalment dels tallers dels escultors mateixos. Hem de dir que la visita del taller aporta, a més del coneixement de les escultures allí presents, la manera particular d'organitzar l'espai i de treballar, així com la visió del context en què aquest està situat.

Continuant amb les fonts de primera mà, hem de destacar les entrevistes dels escultors (de les quals deixem constància en aquesta tesi), dels galeristes, dels crítics d'art i d'altres informadors que ens han permès localitzar l'escultor o ampliar la documentació necessària per al seu estudi.

En les entrevistes realitzades als escultors hem partit de la documentació recollida anteriorment. Hem pretès, amb elles, cobrir els buits documentals i els interrogants sorgits durant la fase de documentació inicial.

En la transcripció de les entrevistes hem respectat el to col·loquial (el que no sempre ha estat del gust dels escultors).

Amb la finalitat que aquests poguessin corregir o matisar alguns dels aspectes sorgits en la conversa, se'ls ha presentat el primer esborrany. I alguns d'ells ens han tramès l'esborrany amb anotacions manuscrites; altres han preferit la correcció a través del telèfon o d'una nova entrevista; i també hi ha hagut escultors que han considerat el resultat acceptable o simplement no han contestat.

Quan ens ha mancat la documentació inicial, hem recorregut a un qüestionari formulat amb la intenció d'esbrinar aquells aspectes de la seva pràctica escultòrica que en principi necessitàvem.

No tots els escultors a qui els hem fet arribar aquestes preguntes han contestat; uns han preferit l'entrevista directa, mentre que d'altres han fet un seguiment estricte del qüestionari, responent totes aquelles preguntes que els afectaven.

Model de Qüestionari Previ:

QÜESTIONARI

- 1.- En quin any va iniciar el treball amb el tronc ?
- 2.- Quin va ser el punt de partida ?
- 3.- Per què ha escollit el tronc com a material de treball per a la seva escultura ?
- 4.- Com i on ha aconseguit o aconsegueix els troncs ?
- 5.- Són abundants a la zona on viu ? Quin tipus d'arbre utilitza ?
- 6.- Els deixa assecar un temps o bé els treballa independentment del seu estat d'humitat ?
- 7.- Com desenvolupa el procés de treball ?
- 8.- Es planteja algun tema ?
- 9.- Realitza dibuixos previs ? i maquetes o d'altres estudis ?
- 10.- Busca el tronc en funció d'un projecte o una idea prèvia ?
- 11.- Utilitza l'aspecte formal del tronc ?
- 12.- Treballa una escultura o diverses a la vegada ?
- 13.- Comença el treball del tronc pausadament o bé l'ataca amb energia o violència ?
- 14.- L'acció aconsegueix deformar la idea o el projecte previ ?
- 15.- Què determina fonamentalment les dimensions de la seva escultura ?
- 16.- Quins aspectes materials del tronc destaca a la seva escultura (parts del tronc, color, etc.) ?
- 17.- Quins altres materials utilitza ? Els articula amb la fusta ?
- 18.- La introducció d'altres materials determina algun canvi substancial en el plantejament de l'escultura o bé en els resultats ?
- 19.- Engloba les seves escultures en sèries ? Què defineix cada sèrie ?
- 20.- Posa un nom a les escultures i a les sèries ?
- 21.- Classifiqui les escultures fetes amb troncs dins les respectives sèries.
- 22.- Quins aspectes formals destaquen a les escultures ?
- 23.- Considera l'espai com un aspecte a remarcar dins la seva escultura ?
- 24.- Alguns d'aquests aspectes participa al seu treball: mitologia, religió, simbologia, prehistòria, etnologia, sociologia, història, política, etc. ? (Sí vol remarcar algun altre aspecte, posi'l, si us plau)
- 25.- Parli'm de les tècniques que utilitza.

26.- On les va aprendre ?	34.- Aplica algun tipus de policromia ?
27.- S'aplica alguna tècnica artesanal de la fusta a la zona on viu ?	35.- Quins colors utilitza i per què ?
28.- Han influït aquestes tècniques en la seva evolució ?	36.- On els aplica ?
29.- Parli'm de les eines que utilitza.	37.- Com elabora els productes i com els aplica ?
30.- Parli'm del seu taller o espai de treball.	38.- Ha finalitzat ja el seu treball amb troncs ?
Quan ? Pensa reprendre'l ?
31.- Intervenen altres persones en el seu treball (ajudants, tècnics, etc.) ?	39.- Si ha deixat de treballar amb troncs, què ha determinat aquest fet ?
32.- Utilitza algun procediment constructiu: unions, acoblaments o encolats ?	40.- Quins escultors li han servit com a referència en algun moment ? Quins escultors actuals li interessen ?
33.- Aplica alguna protecció per augmentar la resistència o durabilitat de la fusta ?	41.- Quin plantejament fa sobre l'escultura actual ?
	42.- Si coneix algun altre escultor que treballi el tronc, envii'm les dades que tingui sobre ell.

La documentació escrita i gràfica que hem aconseguit s'ha obtingut en diferents biblioteques de Barcelona (Biblioteca dels Museus d'Arts de Barcelona, Biblioteca de la Facultat d'Història de l'Art, Biblioteca de la Facultat de Belles Arts), de Bilbao (Biblioteca del Museu de Belles Arts de Bilbao), de Santiago de Compostela (Biblioteca de la Facultat d'Història de l'Art). També hem indagat en els arxius del Departament de Cultura de la Xunta de Galícia i del Govern Basc. Una gran part de l'aportació documental procedeix dels arxius dels escultors. (Cal tenir en compte que és freqüent una postura escèptica o despreocupada respecte a la utilitat de la recopilació de documents sobre la pròpia escultura). Per suplir les deficiències d'aquests arxius personals, de vegades hem hagut de recórrer a les galeries d'art (Galeria Windsor Kulturgintza, de Bilbao; o Galeria Montenegro, de Madrid).

Respecte a les fonts bibliogràfiques hem de destacar la manca de publicacions específiques sobre el tema i, en general, sobre l'escultura realitzada amb fusta. Les principals publicacions consultades són de caràcter monogràfic i es dediquen especialment als escultors que ja tenen un reconeixement ampli en el món de l'art. Destaca per sobre de tots i en aquest aspecte Chillida.

Els catàlegs d'exposicions han estat una de les fonts més importants, tant per la naturalesa gràfica del seu contingut, com pels diferents textos que inclouen.

També hem recorregut a les fonts hemerogràfiques, sempre que ens ha estat possible. Una gran part dels articles de premsa i de revistes

els hem localitzat a través dels escultors mateixos o d'estudis ja realitzats sobre aquests.

Els documents personals i la correspondència els hem incorporat sempre que han servit per a documentar l'entrevista, aportant, de vegades, la conformitat o disconformitat sobre el seu contingut. També han servit per a ampliar la informació.

La bibliografia l'hem agrupada en l'apartat final d'aquesta tesi, per temes i per escultors directament relacionats amb el contingut dels capítols que la precedeixen. Per facilitar l'ús d'aquesta hem inclòs un índex bibliogràfic.

Dins l'apartat de les fonts hem de parlar també de les imatges que junt amb el text estructuren el discurs.

Hem aconseguit una gran part de les imatges a partir de la bibliografia, especialment dels catàlegs d'exposicions col·lectives o individuals.

Alguns dels escultors han tingut l'amabilitat de cedir-nos el seu arxiu, per tal que seleccionéssim les imatges més adients, o de proporcionar-nos còpies d'aquest.

Finalment, l'autor de la tesi ha realitzat un reportatge en cada cas, recollint testimonis del taller i de les diferents escultures que s'han pogut localitzar. L'amplitud d'aquest arxiu és una de les aportacions més interessants d'aquesta tesi.

La tercera part, dedicada al procés personal de l'escultor J. Valle, està documentada íntegrament amb les imatges de l'arxiu propi, del qual cal destacar que la selecció d'imatges realitzades en l'estudi de l'entorn pertanyen a una col·lecció molt àmplia, que s'inicià en el 1977. L'amplitud d'aquest arxiu és considerable.

El conjunt de les fonts a què hem recorregut per extraure les imatges s'ha exposat en un índex, darrere la bibliografia, amb una agrupació per capítols.

PRECEDENTS.

Com ja hem dit, la mancança de bibliografia específica sobre el tema ha estat un dels motius que ens han dut a realitzar aquest tipus de

tesi.

Sobre el tema de la fusta hem trobat documentació referent als aspectes tècnics de la seva aplicació, sobre la seva procedència i manipulació, sobre les tipologies; també hem trobat estudis científics que, preocupats per les alteracions pròpies de la fusta, han experimentat diferents maneres de conservar-la. Els comportaments físics també han estat motiu de recerca, etc.

Les disciplines preocupades per aquest material són molt diverses: l'enginyeria, l'arquitectura, l'economia, la indústria, la restauració, l'artesanaria, etc.; i també l'escultura, encara que aquesta s'ha interessat més pels procediments de tipus tècnic.

Però no hem trobat tractats que s'hagin dedicat a l'estudi de l'escultura realitzada amb fusta de forma global. I tampoc de forma específica a l'escultura del segle XX, i menys encara a la de l'Estat espanyol o a la de les diferents comunitats en què hem centrat la nostra recerca.

En tercer lloc hem de destacar que tampoc existeix cap estudi precedent que s'hagi dedicat a les pràctiques artesanals de la fusta, en la comarca dels Ports.

La manca de fonts bibliogràfiques és el que ens ha obligat a realitzar un treball de camp, a recórrer a les fonts vives i documentals de primera mà.

APORTACIONS.

Les aportacions d'aquesta tesi radiquen, per un costat, en l'esforç de documentació i recopilació de dades, freqüentment inèdites, i per l'altre costat, en la proposició establerta en el contingut de la recerca i en les seves conclusions.

Cal destacar com a aportació complementària, la inclusió de les entrevistes i els documents no publicats, així com les imatges originals.

FORMAT DE LA TESI.

Hem utilitzat aquest tipus de format perquè hem considerat necessari reforçar la dualitat text-imatge, per tal de crear un discurs paral·lel. Per una altra banda, l'ús exhaustiu del sistema de cites ha requerit una localització ràpida de les fonts i les notes, que s'han inclòs en els marges i que han estat situades el més a prop possible del text a què fan referència, per facilitar, d'aquesta manera, la lectura. Aprofitant aquest sistema de marges, hem inclòs imatges complementàries al text les quals hem col·locat al costat dels paràgrafs a què fan referència, si l'espai disponible ho ha permès.

ESTRUCTURA DE LA TESI.

La redacció i l'ordenació del treball ha estat distribuïda en tres parts, diferenciades pels continguts:

A) La primera part, que hem titulat "El simbolisme de l'arbre i les cultures de la fusta" pretén situar-nos amb una visió general davant tot allò que es pot considerar un exemple clar dels comportaments de la fusta; i també dels aspectes simbòlics o de culte que s'han establert al voltant de la presència de l'arbre en diferents cultures.

Aquesta primera part té un caire interdisciplinar, ja que relacionem les diferents branques de la cultura, a l'entorn d'un tema central, l'arbre i la fusta. S'ha pretès donar una visió universal introductòria, que ens permetés connectar amb l'evolució de l'escultura de segle XX, exposada en la segona part. Per tant, l'ordenació d'aquests apartats s'ha fet preveient les possibles relacions amb l'escultura.

En el capítol 2 de la primera part, "Els comportaments de la fusta", hem diferenciat dos exemples; el primer d'ells tenint en compte l'aspecte estructural i constructiu de la fusta (tronc i biga); i el segon d'ells observant els aspectes formals, derivats de la talla del tronc.

Naturalment aquesta part té un caire introductori, no exhaustiu, en què la documentació gràfica té una extraordinària importància, a l'hora

de situar-nos davant el concepte de "comportament propi".

B) La segona part, que hem titulat "L'escultura realitzada amb tronc o amb biga a l'Estat espanyol entre 1959 i 1987", constitueix el cos central de la tesi.

El capítol 1 d'aquesta segona part ens permet fer una introducció històrica a l'escultura realitzada amb fusta.

En l'evolució d'aquesta escultura hem diferenciat el període del segle XX del que el precedeix.

Ens hem estès en la dedicació al segle XX, ja que l'origen dels plantejaments que justifiquen aquest tema es situen en aquesta època.

Els capítols següents estan dedicats a l'estudi de l'escultura realitzada en el País Basc, Galícia i Catalunya, així com als escultors d'aquestes comunitats que treballen el tronc i la biga. També s'han dedicat tres capítols a l'estudi d'aquesta pràctica en d'altres comunitats.

Quan ens hem centrat en cadascuna de les àrees geogràfiques, hem revisat l'evolució històrica des dels anys cinquanta i la presència de diferents generacions. La dedicació al País Basc ha estat més àmplia perquè la seva repercussió en el marc general de l'Estat espanyol és notable i el reconeixement internacional definitiu.

Quan ens hem centrat en cadascun dels escultors no sempre hem estructurat els apartats de la mateixa manera, encara que sí hi ha un esquema que, de forma flexible, ens ha permès un estudi sistemàtic.

L'estructura d'aquest esquema és la següent:

1. Context en què s'ha desenvolupat l'escultura de l'escultor en estudi.
2. Evolució de l'escultura.
3. Escultura realitzada a partir del tronc i de la biga.
4. El tema i altres aspectes referencials.
5. L'actitud de l'escultor davant l'escultura.
6. Tractament de la fusta.
7. El mètode de treball.
8. Catalogació de les escultures realitzades amb biga o amb tronc.

Hem afegit per completar aquesta informació:

9. Currículum i biografia.
10. Respostes a un Qüestionari Previ.
11. Entrevista.

En l'estudi dels tres exemples bascs més significatius, és a dir, Chillida, Mendiburu i Basterretxea, l'esquema s'ha modificat, hem aprofundit en l'estudi de les escultures des d'una perspectiva formal i espacial que ha complementat les anteriors exposades.

C) En la tercera part, titulada "Procés personal de Joan Valle", pretenem mostrar una manera d'entendre l'escultura en què el model referenciat no té una delimitació estricta, però guarda una estreta relació amb un entorn concret, en aquest cas, l'entorn del qual procedeix l'escultor (la comarca dels Ports, del País Valencià).

Hem dividit la tercera part en dos capítols. El primer es ceneix al títol "Relació home-entorn en la comarca dels Ports".

Per a l'estudi d'aquest escultor hem dedicat un esforç especial en el coneixement del seu entorn. Dins la dinàmica d'aquest entorn hem escollit les conductes i els fets de l'home que es fonamenten en l'aprofitament dels recursos materials. És per aquesta raó que hem realitzat un seguiment de les dues matèries que defineixen especialment la imatge d'aquest medi, és a dir, la pedra i la fusta. Això no obstant, la fusta ha estat objecte d'una atenció especial, per raons òbvies, en l'apartat dedicat als "Oficis i artesans de la fusta a la comarca dels Ports". Aquest apartat és el fruit d'un procés de recerca de l'escultor, que és complementari al de la pròpia tesi.

En aquest entorn s'ha desenvolupat una gran part del treball realitzat per l'artista, cosa que ha generat, d'aquesta manera, una dinàmica de contacte personal, segons les necessitats i les circumstàncies, amb la gent que disposava dels coneixements i dels materials emprats per ell.

Al mateix temps hem recollit informació i imatges fotogràfiques de tot el que resultava significatiu per al treball.

D'aquesta manera hem configurat les bases de la part dedicada als oficis i als artesans.

El segon capítol d'aquesta tercera part, "L'escultura un llarg procés

d'aprenentatge", s'ha ampliat l'esquema proposat per a l'estudi dels escultors en la segona part.

Hem donat una importància especial a tota l'evolució personal i especialment al procés d'aprenentatge, en considerar que en ell es trobava l'origen dels plantejaments que han conduït a l'escultor a realitzar el tipus d'escultura que li és propi i també la proposta inicial d'aquesta tesi.

Per una altra banda, hem preferit mantenir la independència del discurs fotogràfic, agrupant les fotografies en un apartat independent al de l'evolució de l'escultura.

Hem incorporat com a informació complementària les respostes al qüestionari i un recull d'articles de premsa que tracten sobre l'escultura presentada en diferents exposicions.

En el redactat d'aquesta part hem prescindit del sistema de cites extretes de la lectura d'altres autors, en considerar que aquesta informació ja quedava inclosa en un altre apartat.

Finalment, hem considerat necessari, després d'obtenir una visió global d'aquest tema, extraure unes conclusions, que en conjunt defineixen les característiques de la pràctica escultòrica desenvolupada en l'Estat espanyol sobre el tronc i la biga.

INDEX GENERAL

INTRODUCCION

A. INDICE GENERAL DE LOS TEMAS DE LA ESCUELA DE LA FAMILIA INDEX GENERAL

1. EL OBJETIVO DE LA ESCUELA	1
2. LOS OBJETIVOS DE LA ESCUELA	2
3. EL CONTENIDO DE LA ESCUELA	3
4. EL METODO DE LA ESCUELA	4
5. EL MATERIAL DE LA ESCUELA	5
6. EL PERSONAL DE LA ESCUELA	6
7. EL ESPACIO DE LA ESCUELA	7
8. EL EQUIPO DE LA ESCUELA	8
9. EL PRESUPUESTO DE LA ESCUELA	9
10. EL EVALUACION DE LA ESCUELA	10
11. EL DOCUMENTACION DE LA ESCUELA	11
12. EL RELACION DE LA ESCUELA CON LA COMUNIDAD	12
13. EL ROL DE LA ESCUELA	13
14. EL FUTURO DE LA ESCUELA	14
15. EL IMPACTO DE LA ESCUELA	15
16. EL LEGADO DE LA ESCUELA	16
17. EL VALOR DE LA ESCUELA	17
18. EL EFECTO DE LA ESCUELA	18
19. EL RESULTADO DE LA ESCUELA	19
20. EL BENEFICIO DE LA ESCUELA	20
21. EL CONTRIBUCION DE LA ESCUELA	21
22. EL CAMPO DE LA ESCUELA	22
23. EL AREA DE LA ESCUELA	23
24. EL NIVEL DE LA ESCUELA	24
25. EL TIPO DE LA ESCUELA	25
26. EL GRUPO DE LA ESCUELA	26
27. EL TAMAÑO DE LA ESCUELA	27
28. EL DISEÑO DE LA ESCUELA	28
29. EL MATERIAL DE LA ESCUELA	29
30. EL PERSONAL DE LA ESCUELA	30
31. EL ESPACIO DE LA ESCUELA	31
32. EL EQUIPO DE LA ESCUELA	32
33. EL PRESUPUESTO DE LA ESCUELA	33
34. EL EVALUACION DE LA ESCUELA	34
35. EL DOCUMENTACION DE LA ESCUELA	35
36. EL RELACION DE LA ESCUELA CON LA COMUNIDAD	36
37. EL ROL DE LA ESCUELA	37
38. EL FUTURO DE LA ESCUELA	38
39. EL IMPACTO DE LA ESCUELA	39
40. EL LEGADO DE LA ESCUELA	40
41. EL VALOR DE LA ESCUELA	41
42. EL EFECTO DE LA ESCUELA	42
43. EL RESULTADO DE LA ESCUELA	43
44. EL BENEFICIO DE LA ESCUELA	44
45. EL CONTRIBUCION DE LA ESCUELA	45
46. EL CAMPO DE LA ESCUELA	46
47. EL AREA DE LA ESCUELA	47
48. EL NIVEL DE LA ESCUELA	48
49. EL TIPO DE LA ESCUELA	49
50. EL GRUPO DE LA ESCUELA	50
51. EL TAMAÑO DE LA ESCUELA	51
52. EL DISEÑO DE LA ESCUELA	52
53. EL MATERIAL DE LA ESCUELA	53
54. EL PERSONAL DE LA ESCUELA	54
55. EL ESPACIO DE LA ESCUELA	55
56. EL EQUIPO DE LA ESCUELA	56
57. EL PRESUPUESTO DE LA ESCUELA	57
58. EL EVALUACION DE LA ESCUELA	58
59. EL DOCUMENTACION DE LA ESCUELA	59
60. EL RELACION DE LA ESCUELA CON LA COMUNIDAD	60
61. EL ROL DE LA ESCUELA	61
62. EL FUTURO DE LA ESCUELA	62
63. EL IMPACTO DE LA ESCUELA	63
64. EL LEGADO DE LA ESCUELA	64
65. EL VALOR DE LA ESCUELA	65
66. EL EFECTO DE LA ESCUELA	66
67. EL RESULTADO DE LA ESCUELA	67
68. EL BENEFICIO DE LA ESCUELA	68
69. EL CONTRIBUCION DE LA ESCUELA	69
70. EL CAMPO DE LA ESCUELA	70
71. EL AREA DE LA ESCUELA	71
72. EL NIVEL DE LA ESCUELA	72
73. EL TIPO DE LA ESCUELA	73
74. EL GRUPO DE LA ESCUELA	74
75. EL TAMAÑO DE LA ESCUELA	75
76. EL DISEÑO DE LA ESCUELA	76
77. EL MATERIAL DE LA ESCUELA	77
78. EL PERSONAL DE LA ESCUELA	78
79. EL ESPACIO DE LA ESCUELA	79
80. EL EQUIPO DE LA ESCUELA	80
81. EL PRESUPUESTO DE LA ESCUELA	81
82. EL EVALUACION DE LA ESCUELA	82
83. EL DOCUMENTACION DE LA ESCUELA	83
84. EL RELACION DE LA ESCUELA CON LA COMUNIDAD	84
85. EL ROL DE LA ESCUELA	85
86. EL FUTURO DE LA ESCUELA	86
87. EL IMPACTO DE LA ESCUELA	87
88. EL LEGADO DE LA ESCUELA	88
89. EL VALOR DE LA ESCUELA	89
90. EL EFECTO DE LA ESCUELA	90
91. EL RESULTADO DE LA ESCUELA	91
92. EL BENEFICIO DE LA ESCUELA	92
93. EL CONTRIBUCION DE LA ESCUELA	93
94. EL CAMPO DE LA ESCUELA	94
95. EL AREA DE LA ESCUELA	95
96. EL NIVEL DE LA ESCUELA	96
97. EL TIPO DE LA ESCUELA	97
98. EL GRUPO DE LA ESCUELA	98
99. EL TAMAÑO DE LA ESCUELA	99
100. EL DISEÑO DE LA ESCUELA	100

PRIMER TOM

INTRODUCCIÓ	
A. PRIMERA PART: EL SIMBOLISME DE L'ARBRE I LES CULTURES DE LA FUSTA	1
1. EL SIMBOLISME DE L'ARBRE.....	3
2. ELS COMPORTAMENTS DE LA FUSTA	17
2.1. COMPORTAMENTS ESTRUCTURALS: ARQUITECTURA JAPONESA.....	31
2.2. COMPORTAMENTS FORMALS: L'ESCULTURA DE L'ÀFRICA NEGRA.....	51
B. SEGONA PART: L'ESCULTURA REALITZADA AMB TRONC O AMB BIGA A L'ESTAT ESPANYOL	
ENTRE 1959 I 1987.....	83
1. APROXIMACIONS HISTÒRIQUES.....	85
1.1. APROXIMACIÓ HISTÒRICA A L'ESCULTURA DE FUSTA.....	87
1.2. EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA REALITZADA AMB FUSTA AL SEGLE XX	103
2. L'ESCULTURA BASCA DES DELS ANYS CINQUANTA	161
2.1. CONDICIONS QUE HAN DETERMINAT L'EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA BASCA FINS	
ALS ANYS CINQUANTA	163
2.2. UN RECORREGUT PER L'ESCULTURA BASCA DES DELS ANYS CINQUANTA	164
2.2.1. ELS ANYS CINQUANTA	164
2.2.2. ELS ANYS SEIXANTA	171
2.2.3. ELS ANYS SETANTA	172
2.2.4. ELS ANYS VUITANTA	175
2.3. LA PRESÈNCIA DE DIFERENTS GENERACIONS EN L'ESCULTURA BASCA DES DEL	
1950	176
2.4. INCIDÈNCIA DELS CORRENTS INTERNACIONALS EN L'ESCULTURA BASCA	178

2.5. SINGULARITAT DE L'ESCULTURA BASCA DE LA PRIMERA GENERACIÓ	181
2.5.1. FACTORS GEOGRÀFICS	181
2.5.2. FACTORS CULTURALS	181
2.5.3. FACTORS TEMPORALS	182
2.5.4. FACTORS POLÍTICS	182
2.5.5. FACTORS CONCEPTUALS	183
2.5.6. FACTORS COMUNS	184
2.6. CARACTERÍSTIQUES DE L'ESCULTURA BASCA DE LA SEGONA GENERACIÓ	188
2.6.1. FACTORS GEOGRÀFICS	188
2.6.2. FACTORS CULTURALS	188
2.6.3. FACTORS TEMPORALS	189
2.6.4. FACTORS POLÍTICS	189
2.6.5. FACTORS CONCEPTUALS	190
2.6.6. FACTORS COMUNS	190
2.7. L'ESCULTURA BASCA REALITZADA AMB BIGA DES DEL 1959	193
2.8. ALGUNES CARACTERÍSTIQUES DE L'ESCULTURA BASCA REALITZADA AMB TRONC O AMB BIGA DES DEL 1959	195
3. ESCULTORS BASCS DE LA PRIMERA GENERACIÓ QUE TREBALLEN AMB TRONC O AMB BIGA A PARTIR DE 1959	199
3.1. *JOSÉ ALBERDI	201
3.1.1. BIOGRAFIA	202
3.1.2. ESCULTURA REALITZADA AMB TRONC	205
3.1.3. CATALOGACIÓ D'ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	216
3.1.4. TREBALLS COMISSIONATS	217
3.1.5. ENTREVISTA	218

3.2. *JOSÉ AGUIRRE	223
3.2.1. CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCULTURA DE J. AGUIRRE	225
3.2.2. EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA DE J. AGUIRRE	227
3.2.3. EL TEMA EN L'ESCULTURA DE J. AGUIRRE	246
3.2.4. L'ACTITUD DE J. AGUIRRE DAVANT DE L'ESCULTURA	247
3.2.5. TRACTAMENT DE LA FUSTA	249
3.2.6. EL MÈTODE DE TREBALL	251
3.2.7. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC O BIGA	252
3.2.8. BIOGRAFIA I CURRÍCULUM	254
3.2.9. RESPOSTES A UN QÜESTIONARI PREVI	254-1
3.2.10. ENTREVISTA	255-1
3.3. *NÉSTOR BASTERRETXEÀ	261
3.3.1. L'ESCULTURA EN FUSTA DINS DEL CONTEXT GENERAL DE L'OBRA DE BASTERRETXEÀ	263
3.3.2. CARACTERÍSTIQUES DE LES SÈRIES BASQUES	270
3.3.3. LES SÈRIES BASQUES	281
3.3.4. "SÈRIE COSMOGÒNICA BASCA"	293
3.3.5. "HILL HARRIAK". "SÈRIE D'ESTELS FUNERARIS DISCÒIDALS"	338
3.3.6. "ILLARGI AMANDREAREN MAMUAK". "SÈRIE DE MÀSCARES DE L'ÀVIA LLUNA"	340
3.3.7. "EGUZKI LOREAK". "SÈRIE DE FLORS DE SOL"	345
3.3.8. "SÈRIE MASCARONS DE PROA"	350
3.3.9. "SÈRIE DE LES BATALLES BASQUES"	354
3.3.10. "SÈRIE D'ESPORTS BASCS"	356
3.3.11. ALTRES PRODUCCIONS AÏLLADES QUE FAN SERVIR LA BIGA	357
3.3.12. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB BIGA O AMB TRONC	361

3.3.13. BIOGRAFIA I CURRÍCULUM	362
3.3.14. ENTREVISTA	363
3.4. *EDUARDO CHILLIDA	369
3.4.1. L'ESCULTURA DE FUSTA DINS DEL CONTEXT GENERAL DE L'OBRA DE CHILLIDA	371
3.4.2. CONCEPTE I PLANTEJAMENT RESPECTE A LA MATÈRIA	387
3.4.3. L'ESPAI FIL CONDUCTOR EN L'OBRA DE CHILLIDA	390
3.4.4. PRIMERS PLANTEJAMENTS I CONTACTES AMB LA FUSTA	393
3.4.5. SÈRIE "ABESTI GOGORA"	398
3.4.6. L'ESPAI EN ELS "ABESTI GOGORA"	421
3.4.7. "LLOC DE TROBADA I"	423
3.4.8. LA FORMA A "ABESTI GOGORA" I A "LLOC DE TROBADA I"	427
3.4.9. RELLEUS AMB FUSTA	433
3.4.10. TRACTAMENT DE LA BIGA	434
3.4.11. L'ESCULTURA EN FUSTA DES D'UNA PERSPECTIVA BASCA	438
3.4.12. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB BIGA	442
3.4.13. BIOGRAFIA	442
3.4.14. ENTREVISTA	444
3.5. *AGUSTÍN IBARROLA	449
3.5.1. DE LES ESCULTURES D'AGUSTÍN IBARROLA	451
3.5.2. LES TRAVESSES	458
3.5.3. ELS TRONCS	470
3.5.4. EL BOSC	477
3.5.5. AGUSTÍN IBARROLA (article de premsa)	478
3.6. *REMIGIO MENDIBURU	481

3.6.1. L'ESCULTURA DEL TRONC DINS DEL CONTEXT GENERAL DE L'OBRA DE MENDIBURU	483
3.6.2. CARACTERÍSTIQUES GENERALS	490
3.6.3. L'ARBRE UNA REFERÈNCIA CONSTANT	496
3.6.4. L'ENTORN NATURAL EN L'ESCULTURA DEL TRONC	499
3.6.5. SÈRIES I ESCULTURES REALITZADES AMB TRONCS O BIGUES	502
3.6.6. FORMA, ESPAI I TEMPS	537
3.6.7. LA MATÈRIA EN LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	544
3.6.8. PROCÉS DE TREBALL	550
3.6.9. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB BIGA O AMB TRONC	554
3.6.10. CURRÍCULUM	556
3.6.11. ENTREVISTA	557
4. ESCULTORS BASCS DE LA SEGONA GENERACIÓ QUE TREBALLEN AMB TRONC O AMB BIGA	563
4.1. *JOSÉ RAMÓN ANDA	565
4.1.1. CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCULTURA DE J. R. ANDA	567
4.1.2. EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA DE J. R. ANDA	572
4.1.3. L'ESCULTURA REALITZADA A PARTIR DEL TRONC I DE LA BIGA	582
4.1.4. EL TEMA EN L'ESCULTURA DE J. R. ANDA	594
4.1.5. L'ACTITUD DE J. R. ANDA DAVANT L'ESCULTURA	596
4.1.6. TRACTAMENT DE LA FUSTA	599
4.1.7. EL MÈTODE DE TREBALL	602
4.1.8. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	607
4.1.9. CURRÍCULUM	608
4.1.10. RESPOSTES A UN QÜESTIONARI PREVI	609

4.1.11. ENTREVISTA	611
4.2. *ÀNGEL GARRAZA	617
4.2.1. CURRÍCULUM	618
4.2.2. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB BIGA	619
4.2.3. ESCULTURA REALITZADA AMB BIGA	620
4.2.4. ENTREVISTA	630
4.3. *JOSÉ ÀNGEL LASA	635
4.3.1. CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCULTURA DE J. A. LASA	637
4.3.2. EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA DE J. A. LASA	641
4.3.3. ESCULTURA REALITZADA A PARTIR DEL TRONC	651
4.3.4. ELS TEMES EN L'ESCULTURA DEL TRONC	661
4.3.5. L'ACTITUD DE J. A. LASA DAVANT L'ESCULTURA	663
4.3.6. TRACTAMENT DE LA FUSTA	666
4.3.7. MÈTODE DE TREBALL	668
4.3.8. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	669
4.3.9. CURRÍCULUM	670
4.3.10. ENTREVISTES	671
5. L'ESCULTURA GALLEGA DES DELS ANYS CINQUANTA	679
5.1. CONDICIONS QUE HAN DETERMINAT L'EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA GALLEGA FINS ALS ANYS CINQUANTA	681
5.2. UN RECORREGUT PER L'ESCULTURA GALLEGA DES DELS ANYS CINQUANTA	682
5.2.1. ELS ANYS CINQUANTA	682
5.2.2. ELS ANYS SEIXANTA	682
5.2.3. ELS ANYS SETANTA	683
5.2.4. ELS ANYS VUITANTA	684

5.3.	LA PRESÈNCIA DE DIFERENTS GENERACIONS EN L'ESCULTURA GALLEGA ACTUAL	686
5.4.	L'ESCULTURA GALLEGA REALITZADA AMB TRONC O AMB BIGA DES DEL 1959	689
5.5.	ALGUNES CARACTERÍSTIQUES DE L'ESCULTURA GALLEGA REALITZADA AMB TRONC O BIGA DES DEL 1959	692
6.	ESCUPTORS GALLECS DE LA SEGONA GENERACIÓ QUE TREBALLEN AMB TRONC O AMB BIGA	695
6.1.	*IGNACIO BASALLO	697
6.1.1.	CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCULTURA D'I. BASALLO	699
6.1.2.	EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA D'I. BASALLO	703
6.1.3.	ESCULTURA REALITZADA A PARTIR DEL TRONC	710
6.1.4.	ELS TEMES EN L'ESCULTURA DEL TRONC I DE LA BIGA	714
6.1.5.	L'ACTITUD D'IGNACIO BASALLO DAVANT L'ESCULTURA	723
6.1.6.	TRACTAMENT DE LA FUSTA	724
6.1.7.	EL MÈTODE DE TREBALL	726
6.1.8.	CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC O BIGA	729
6.1.9.	DADES DE LES ESCULTURES	730
6.1.10.	CURRÍCULUM	731
6.1.11.	RESPOSTES A UN QÜESTIONARI PREVI	732
6.1.12.	ENTREVISTA	735
6.2.	*LUIS BORRAJO	737
6.2.1.	CURRÍCULUM	739
6.2.2.	ESCULTURA REALITZADA AMB FUSTA	742
6.2.3.	CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB FUSTA	750
6.2.4.	ENTREVISTA	751
6.3.	*FRANCISCO LEIRO	755

6.3.1.	CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCULTURA DE FCO. LEIRO	759
6.3.2.	EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA DE FCO. LEIRO	761
6.3.3.	L'ESCULTURA REALITZADA A PARTIR DEL TRONC	764
6.3.4.	ELS TEMES EN L'ESCULTURA DEL TRONC	766
6.3.5.	LEIRO: UNA ACTITUD REVISIONISTA	782
6.3.6.	L'EXPRESSIVITAT EN L'ESCULTURA DEL TRONC	784
6.3.7.	L'ESCULTURA DEL TRONC: UN RECURS CORPORAL	788
6.3.8.	TRACTAMENT DE LA FUSTA	789
6.3.9.	EL COLOR EN L'ESCULTURA DE LEIRO	793
6.3.10.	EL MÈTODE DE TREBALL	795
6.3.11.	CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	799
6.3.12.	CURRÍCULUM	801
6.3.13.	ENTREVISTES	802
6.4.	*JUAN JOSÉ LOMARTI	807
6.4.1.	CURRÍCULUM	808
6.4.2.	ESCULTURA REALITZADA AMB TRONC	808
6.4.3.	ENTREVISTA	812
6.5.	*PACO PESTANA	815
6.5.1.	CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCULTURA DE PACO PESTANA	816
6.5.2.	EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA DE PACO PESTANA	819
6.5.3.	L'ESCULTURA REALITZADA A PARTIR DEL TRONC	821
6.5.4.	ELS TEMES EN L'ESCULTURA DEL TRONC	836
6.5.5.	L'ACTITUD DE PESTANA DAVANT L'ESCULTURA	839
6.5.6.	L'ESCULTURA FETA AMB TRONC: UN RECURS CORPORAL	841
6.5.7.	TRACTAMENT DE LA FUSTA	842

6.5.8. EL COLOR EN L'ESCULTURA DE PESTANA	846
6.5.9. EL MÈTODE DE TREBALL	849
6.5.10. PERSONALITAT CREADORA DE PESTANA	853
6.5.11. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	854
6.5.12. CURRÍCULUM I BIOGRAFIA	854
6.5.13. RESPOSTES A UN QÜESTIONARI PREVI	855
6.5.14. ENTREVISTES	857

SEGON TOM

7. L'ESCULTURA CATALANA DES DELS ANYS CINQUANTA	861
7.1. CONDICIONS QUE HAN DETERMINAT L'EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA CATALANA FINS ALS ANYS CINQUANTA	863
7.2. UN RECORREGUT PER L'ESCULTURA CATALANA DES DELS ANYS CINQUANTA	866
7.2.1. ELS ANYS CINQUANTA	866
7.2.2. ELS ANYS SEIXANTA	868
7.2.3. ELS ANYS SETANTA	869
7.2.4. ELS ANYS VUITANTA	871
7.3. LA PRESÈNCIA DE DIFERENTS GENERACIONS EN L'ESCULTURA CATALANA ACTUAL	876
7.4. L'ESCULTURA CATALANA REALITZADA AMB TRONC O AMB BIGA DES DEL 1959	877
7.5. ALGUNES CARACTERÍSTIQUES DE L'ESCULTURA CATALANA REALITZADA AMB TRONC O AMB BIGA DES DEL 1959	880
8. ESCULTORS CATALANS DE LA PRIMERA I SEGONA GENERACIÓ QUE TREBALLEN AMB TRONC O AMB BIGA	883
8.1. *JOSEP GUINOVART	885

8.1.1.	CURRÍCULUM	886
8.1.2.	CONTORN-ENTORN	887
8.1.3.	ENTREVISTA	896
8.2.	*MANEL CIVIT	899
8.2.1.	CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCUPTURA DE M. CIVIT	901
8.2.2.	L'EVOLUCIÓ DE L'ESCUPTURA DE M. CIVIT	903
8.2.3.	EL TEMA EN L'ESCUPTURA DEL TRONC	913
8.2.4.	ACTITUD DE M. CIVIT DAVANT L'ESCUPTURA	915
8.2.5.	L'ESCUPTURA DEL TRONC COM A UN RECURS NATURAL	919
8.2.6.	EL TRACTAMENT DE LA FUSTA	920
8.2.7.	EL MÈTODE DE TREBALL	921
8.2.8.	CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	922
8.2.9.	CURRÍCULUM	924
8.2.10.	ENTREVISTA	925
8.3.	*RAMON GUILLÉN	929
8.3.1.	CURRÍCULUM	931
8.3.2.	EVOLUCIÓ DE L'ESCUPTURA DE R. GUILLÉN	932
8.3.3.	CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB CASTANYER	946
8.3.4.	RESPOSTES A UN QÜESTIONARI PREVI	946
8.3.5.	ENTREVISTA	948
8.4.	*SALVADOR JUANPERE	951
8.4.1.	CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCUPTURA DE S. JUANPERE	953
8.4.2.	EVOLUCIÓ DE L'ESCUPTURA DE S. JUANPERE	955
8.4.3.	L'ESCUPTURA REALITZADA A PARTIR DEL TRONC	960
8.4.4.	L'ACTITUD DE S. JUANPERE DAVANT L'ESCUPTURA	967

8.4.5.	L'ESCULTURA DEL TRONC: UN RECURS CORPORAL	969
8.4.6.	TRACTAMENT DE LA FUSTA	970
8.4.7.	EL MÈTODE DE TREBALL	974
8.4.8.	CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	975
8.4.9.	CURRÍCULUM	976
8.4.10.	ENTREVISTA	977
8.5.	*RUFINO MESA	983
8.5.1.	CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCULTURA DE R. MESA	985
8.5.2.	EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA DE R. MESA	987
8.5.3.	L'ESCULTURA REALITZADA A PARTIR DEL TRONC	993
8.5.4.	TEMES EN L'ESCULTURA DE R. MESA	1008
8.5.5.	L'ACTITUD DE RUFINO MESA DAVANT L'ESCULTURA	1011
8.5.6.	L'ESCULTURA DEL TRONC COM A UN RECURS CORPORAL	1013
8.5.7.	EL TRACTAMENT DE LA FUSTA	1014
8.5.8.	EL MÈTODE DE TREBALL	1016
8.5.9.	CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	1018
8.5.10.	CURRÍCULUM	1019
8.5.11.	CONFERÈNCIA DE RUFINO MESA A L'ESCOLA D'A.A. I O.A. DE BARCELONA 1985	1020
8.5.12.	RESPOSTES A UN QÜESTIONARI PREVI	1022
8.5.13.	ENTREVISTA	1023
8.6.	*PEDRO MATA SARALEGUI	1027
8.6.1.	CURRÍCULUM	1028
8.6.2.	EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA REALITZADA AMB FUSTA	1029
8.6.3.	CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB FUSTA	1052

8.6.4. ENTREVISTA	1053
8.7. *ENRIC PLADEVALL	1057
8.7.1. CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCUPTURA D'E. PLADEVALL ..	1059
8.7.2. EVOLUCIÓ DE L'ESCUPTURA D'E. PLADEVALL	1060
8.7.3. L'ESCUPTURA REALITZADA A PARTIR DEL TRONC	1067
8.7.4. L'ACTITUD D'E. PLADEVALL DAVANT L'ESCUPTURA	1081
8.7.5. L'ESCUPTURA DEL TRONC: UN RECURS DE RELACIÓ AMB L'ESPAI	1083
8.7.6. EL TRACTAMENT DE LA FUSTA	1084
8.7.7. EL MÈTODE DE TREBALL	1086
8.7.8. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	1089
8.7.9. CURRÍCULUM	1090
8.7.10. ENRIC PLADEVALL - ACCIÓ: MATÈRIA, ESPAI, TEMPS	1091
8.7.11. ENTREVISTA	1092
8.8. *JOSÉ TEJEDOR	1097
8.8.1. ESCULTURA REALITZADA A PARTIR DEL TRONC	1101
8.8.2. ENTREVISTA	1110
9. L'ESCUPTURA REALITZADA AMB TRONC O BIGA EN D'ALTRES AUTONOMIES DES DEL 1959	1113
10. ESCULTORS ARAGONESOS DE LA SEGONA GENERACIÓ QUE TREBALLEN AMB TRONC O AMB BIGA	1125
10.1. *RICARDO CALERO	1127
10.1.1. CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCUPTURA DE R. CALERO	1129
10.1.2. EVOLUCIÓ DE L'ESCUPTURA DE R. CALERO	1131
10.1.3. MATERIALS EMPRATS EN L'ESCUPTURA DE R. CALERO	1138
10.1.4. ELS TEMES EN L'ESCUPTURA DE CALERO	1144
10.1.5. L'ESCUPTURA COM A RESULTAT D'UNA ACTITUD EMOTIVA	1148

10.1.6. L'ESCULTURA DEL TRONC, UN RECURS CORPORAL	1151
10.1.7. TRACTAMENT DE LA FUSTA	1153
10.1.8. EL MÈTODE DE TREBALL	1155
10.1.9. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	1157
10.1.10. CURRÍCULUM	1159
10.1.11. ENTREVISTA	1160
10.2. *JOSÉ MIGUEL FUERTES	1165
10.2.1. CURRÍCULUM	1166
10.2.2. ENTREVISTA	1168
10.3. *ARTURO GÓMEZ	1171
10.3.1. CURRÍCULUM	1172
10.3.2. ESCULTURA REALITZADA AMB TRONC O AMB BIGA	1174
10.3.3. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC O AMB BIGA	1192
10.3.4. ENTREVISTA	1193
11. ESCULTORS ANDALUSOS DE LA SEGONA GENERACIÓ QUE TREBALLEN AMB TRONC	1199
11.1. *ANTONIO SOSA	1201
11.1.1. CURRÍCULUM	1202
11.1.2. ANTONIO SOSA (presentació de catàleg)	1203
11.1.3. ESCULTURA REALITZADA AMB TRONC	1204
C. <u>TERCERA PART: PROCÉS PERSONAL DE JOAN VALLE</u>	1209
1. RELACIÓ HOME-ENTORN EN LA COMARCA DELS PORTS	1211
1.1. IMATGES D'UN ENTORN: ELS PORTS	1215
1.2. OFICIS I ARTESANS DE LA FUSTA A LA COMARCA DELS PORTS	1235
1.2.1. ELS PASTORS DELS PORTS: ARTESANS DE LA FUSTA	1240
1.2.2. ELS SERRADORS	1250
1.2.3. ELS "CUBEROS": BOTERS ALS PORTS	1258

1.2.4. ELS "TRILLEROS" DE LA POBLETA	1270
1.2.5. ELS ALADRERS A LA COMARCA DEL PORTS	1278
1.2.6. MESTRES CARRERS: CARRETERS DE MORELLA	1311
1.2.7. CONSERVACIÓ DE LA FUSTA	1331
1.2.8. ALGUNES FUSTES I ARBRES DE LA COMARCA	1338
2. L'ESCULTURA UN LLARG PROCÉS D'APRENTATGE	1361
2.1. CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT L'ESCULTURA DE JOAN VALLE	1363
2.2. FRAGMENTS, HERÈNCIA D'UN APRENTATGE	1365
2.3. EVOLUCIÓ DE L'ESCULTURA DE JOAN VALLE	1380
2.4. ESQUEMES EVOLUTIUS DEL PROCÉS DE CREIXEMENT, APLICATS EN LA TESINA: "PROCÉS D'ESTRUCTURACIÓ DE LA FORMA"	1381
2.5. ESTUDIS AL VOLTANT D'UNA LLAVOR (SOJA)	1382
2.6. L'ESCULTURA AMB TRONC DE JOAN VALLE	1388
2.7. TEMES EN L'ESCULTURA DE JOAN VALLE	1392
2.8. L'ACTITUD DE JOAN VALLE DAVANT L'ESCULTURA	1395
2.9. L'ESCULTURA DEL TRONC COM A RECURS CORPORAL	1397
2.10. EL TRACTAMENT DE LA FUSTA	1398
2.11. EL MÈTODE DE TREBALL	1401
2.12. ANÀLISI DE L'ESTRUCTURA "ESTACA-FITA": PARTS I CONTEXT	1402
2.13. CATALOGACIÓ DE LES ESCULTURES REALITZADES AMB TRONC	1408
2.14. ORDENACIÓ GRÀFICA DE LES ESCULTURES I PROCESOS	1409
2.15. RESPOSTES A UN QÜESTIONARI PREVI	1462
2.16. RECURS D'ARTICLES DE PREMSA	1464
2.17. CURRÍCULUM	1470
CONCLUSIONS	1471
BIBLIOGRAFIA	1483
PROCEDÈNCIA DE LES IL·LUSTRACIONS	1649